

«Igl ei sco sch'jeu udess la melodia el text»

Poesias romontschas per cant, orchester e clavazin cumponidas ed interpretadas da Mario Pacchioli

CUN MARIO PACCHIOLI HA
MARTIN CABALZAR DISCURRIU

■ Als dis da litteratura il november 2017 a Domat han l'uniun «Remas productions» e la «Chasa Editura Rumantscha» presentau l'ovra «Remas – poesias romontschas per cant, orchester sinfonic e clavazin – cumponidas ed interpretadas da Mario Pacchioli». Nus vein vuliu endriescher da Mario Pacchioli tgei che «Remas» ei e sia motivaziun da realisar in tal project.

Vus essas naschi 1981, pia savess ins classificar vos tier la generaziun dils «digital natives», tier quella generaziun ch'enconuscha il mund digital. Ussa presentais Vos – en moda classica – in bi cudisch en glin ed in disc compact. Daco buc ina pagina d'internet «Remas» e files che meinan sin Vossa musica?

Mario Pacchioli: Mettei mei buc en in truchet! Quellas catalogisaziuns pon esser impurtontas per la sociologia e per il marketing, denton, per mei ei quei nuot. Secapescha enconusch'jeu il mund digital, jeu lavurel di per di cun quels uaffens ed instruments. Tut mia musica cumponel jeu sil computer. Mirei mia pagina d'internet. Mirei quei ch'jeu mettel sin facebook e youtube. Quei ei in mund impurtont. Mo igl ei buca tut. Per cletg essan nus carstgauns pli complexs. Jeu fetschel stem ch'ei dat enzatgei sco ina «renaschientscha» da quei ch'ei «real» e «ver». Sco in bi cudisch, fatgs bein, cumponius graficamein cun gust. La glied ha bugen quei ch'ella sa tucchar e palpar.

Mettei buca mei en in truchet

Vus veis mess en musica 18 texts da poets sursilvans, tuts naschi el 19- e 20avel tschentaner. Quei ei ina generaziun veglia oz strusch pli enconuscenta.

Igl ei la generaziun da poets da mia scola a Rabiis. Igl ei quels poets che nus vein empriu d'enconuscher en scola entras leger e recitar lur poesias. Igl ei quels poets che han cun lur texts en in cert senn era formau mei, senza ch'jeu havess ussa fatg frar bizechel cun lur patrats. Mo els fan part da quei mund real, per restar tier quei maletg, ch'jeu hai en miu sacados dalla veta. Sche quei plai lu adina ni buc, pauc emporti. Els ein cheu. Duront miu entir percuors dils davos diesch-quendischns onns egl'exteriur ed en Svizra sbrinzlavan els da temps en temps, zaco sco ina burnida che s'envida mintgaton tut da sesez.

Giachen Hasper Muoth ei il vegl, naschius 1844, Leo Tuor, il giuven, naschius 1959, abstrahau da Vusezi e Vies agen text «L'affonza» che Vos veis cumponiu, en retscha vegnan Giachen Michel Nay, Flurin Camathias, Alfons Tuor, Gion Cadieli, Gion Battista Sialm, Gian Fontana, Bistgaun Cathomas, Victor Durschei, Flurin Darms, Gion Deplazes, Hendri Spescha per numnar els en successiun da lur onn da naschientscha. Suonda quella schelta ina logica?

Igl ei la logica dall'intuiziun. E quella dalla memoria. Sco detg, dil temps da scola empredevan nus ordadora poesias. Per facilitar quella stenta metteva mia mamma las poesias en ina semplia melodia. Cun cantar emprendevl jeu

pli gungsch. Biars onns pli tard, a Paris, hai jeu engartau danovamein certinas poesias, sco per semeglia «Il ranver» dad Alfons Tuor: «Mo l'emblidav a casa sgarnoflas e disgusts, / dumbrond leu en extasa ses capitals e frusts». Poesia ei musica. Dapli ch'jeu lelevel, dapli musica ch'jeu udevel: «Enqualgadas, enqualgadas, mumma tratg jeu / ch'jeu stoppi ir al telefon e dumandar: / Co fagevas ti nies tatsch da truffels» (Flurin Darms). En quei process sun jeu entraus, seschau incantar ed era fascinar. Quei ch'ei suandau ei stau: mistregn, lavur, disciplina. Duront treis onns: leger, cumponer, refar, dubitar, entscheiver danovamein, s'avanzar ed empruar da s'avischinar a quei «impuls» intern che caztga e muenta.

Dat quei in niev access a quellas poesias? Vegnan ils poets romontschs d'inagada e dad oz legi puspei?

Quei fuss da sperar. Gie. Poets concenreschan lur patrats, lur observaziuns, lur sentiments, lur laud e lur critica sin paucas lingias ed espriman «verdades» ch'ei il sal per ina societad. El cudisch ein ils texts publicai per romontsch en lur versiun originala ed en ina tudestga da Claudio Spescha e franzosa da Walter Rosselli. Quei arva il mund romontsch e gida da capir quel.

Igl ei ils poets da mia scola a Rabiis

«Remas» ei in project cun plirs elements: Sper l'ediziun dil cudisch (CER) e dil disc compact collaboreis Vos en concerts cun la Kammerphilharmonie grischuna e cun il cantun da Fribourg. Daco quei?

Jeu vivel dapi diesch onns ton en in mund franzos sco era romontsch e per part tudestg. Era sch'jeu sun aunc egl'emprendissadi per enconuscher per propi la cultura francofona, la franzosa e la romanda, ei quei mund daventaus ina part da mei. Fribourg ei in cantun biling, il Grischun triling. Omisus cantuns han experientscha ella convivenza linguistica. Quei ei ina valur per la Svizra.

Abbé Joseph Bovet (1879–1951) ei in cumponist che veva ligioms persunals cun dirigents e cumponists romontschs. Sias canzuns vegnan cantadas aunc oz era tier nus. Ni patertgeien vid ils stretgs ligioms cun l'Universitad da Fribourg, confundada da Casper Decurtins (1855–1916) e las numerusas persunas romontschas che han studegiav e professers che han instruiu leu, per numnar mo dus: Oscar Vasella ed Alexi Decurtins.

Quei ein entgens motifs che han menau ad ina cooperaziun cun Fribourg, cun il chor «La Chanson de Fribourg» e cun Jérôme Kuhn che diregia igl orchester sil disc compact, sco era ils concerts il matg a Fribourg ed a Cuera. Vos pudeis era s'imaginar ch'jeu hai plascher che dus da Fribourg han surpriu il padrinedi da quei project – ensem cun Mario Cavigelli, il president dalla regenza grischuna per 2018 – numnadamein Dominique de Buman, il president dil cusegl nazional e Georges Godel, il president dalla regenza da Fribourg per 2018.

Suandaus la logica dalla intuiziun e dalla memoria

Quei padrinedi, ei quei marketing ni ei quei bien per recaltgar finanzas?

Quei astg'esser tut, era quei che Vos numneis. Cultura drova sustegn. Gest in tal project sco «Remas» en sia complexitad ei realisabels mo cun sustegn material ed emozional da pliras varts. Cun il padrinedi dallas treis persunas numnadas vegn in sustegn politic vidlunder. Per quei ch'ils treis presidents vulan metter en lur onn presidial in accent sin la capientscha vicendeivla denter las regiuns dalla Svizra e da lur cantuns. Sche «Remas» sa far punts, a mi sa quei esser endretg.

«Remas» ei in'ovra per cant ed orchester sinfonic. Vos veis cumponiu per «igl orchester grond». Quei ei gliardi, quei ei ambizius.

En in cert senn po quei esser aschia. Mo tgei ei ambizius? En in context francofon ni anglofon tschentass ins mai quella damonda, franc buc ord vesta artistica, forza finanziaria. Secapescha, per in Romontsch e muntagnard sco quei ch'jeu sun in po ei esser bunamein impertinent da selubir enzatgei aschia, disai che nus essan da restar «mudests» e «discrets». Mo nus havein avunda exempels, gest ella cultura dalla Surselva, nua che artistas ed artists ein sorti da quei clauder. Cugl orchester sinfonic hai jeu saviu – el ver senn dil plaid – trer tut ils registers. Vos udis ils texts en vestgius musicals nunusitai, levs sco in tango, marzials sco in marsch, cumpleins sco ina sinfonia. Jeu quetel che quei seigi fascinot d'udir ils plaids da nos poets buca mo en lur grevezia dil tratsch alpin, mobein en ina dimensiun che vegn d'altro.

Arver il mund romontsch e gidar a capir quel

Vos punctueis bugen Vossa derivonza romontscha e Vossa attaschadad enviers la patria. Mintgaton era a moda glorificada. Ei quei nostalgia, in manco da vesta sin realitads?

Forsa ha ei dau muments ch'jeu haiel fatg quei. Jeu hai giu ina fetg bial'affonza e giuventetgna en in ambient proteggiu. Cun «Maconga» e pli tard duront il temps da «Musicstar» hai jeu astgau realisar siemis, desideris e giavischs che han dau bia satisfacziun e che han fatg plascher. Quei era enzatgei unic, gest per in giuven Sursilvan e Romontsch. Oz sai jeu schon conceder: Quei ha era surpriu mei.

Pli tard, cu jeu sun staus ell'America, specialme in denton entras la scolaziun d'actur ed interpret en Frontscha, mo era cun lavurs vid ils teaters «Forza Surselva» ed «In siemi dalla notg sogn Gion» hai jeu fatg mes pass d'emancipaziun. Oz – aschia mi' impressiun – ves'jeu las caussas pli differenziau ed era pli reflectau. Ed jeu vesel e sentel era certas realitads en nossas regiuns: Las influenzas dalla centralisaziun, la resca

da s'isolar, da magari piarder la fidonza en sesez, en tgi che nus essan e tgei che nus vein, e quei malgrad ina situaziun economica aunc detg stabila e ferma en cumparegl cun autras regiuns en Svizra – da quellas egl'exteriur lein gnanc tschintchar.

Quei impedescha denton buca dad haver tutta simpatia ton per la Surselva sco era per il lungatg romontsch, ch'ei ina nundetga rihezia en mia veta. Jeu sentel ed audel quei adina puspei, gest cun nos programs da musica che jeu hai elaborau, ensem cun igl'artist romand Laurent Brunetti, per il mund francofon e che nus presentain dapi otg onns ellas ambassadas svizras sigl'entir mund.

Mario Pacchioli presenta «Remas»

22-12-2017

Laax Sentupada, 20.00

Mario Pacchioli presenta sia nova ovra – en plaid, musica e film ensem cun Mariano Tschuur ed Anita Capaul (Chasa Editura Rumantscha)

23-12-2017

Trun Sala da cultura, 18.00

Mario Pacchioli presenta sia nova ovra – en plaid, musica e film ensem cun Mariano Tschuur ed Anita Capaul (Chasa Editura Rumantscha)

27-12-2017

Flem Casa d'Uaul, 20.00

Mario Pacchioli ei hosp tier ils concerts d'unviern e da Daniev per la Filharmonia da combra dil Grischun.

28-12-2017

Lai baselgia San Carlo, 17.30

Mario Pacchioli ei hosp tier ils concerts d'unviern e da Daniev per la Filharmonia da combra dil Grischun.

30-12-2017

Scuol baselgia reformada, 18.00

Mario Pacchioli ei hosp tier ils concerts d'unviern e da Daniev per la Filharmonia da combra dil Grischun.

1-1-2018

Arosa baselgia reformada, 18.00

Mario Pacchioli ei hosp tier ils concerts d'unviern e da Daniev per la Filharmonia da combra dil Grischun.

2-1-2018

Cuera Teater dil marcau, 17.00

Mario Pacchioli ei hosp tier ils concerts d'unviern e da Daniev per la Filharmonia da combra dil Grischun.

3-1-2018

Puntraschigna Rondo, 17.30

Mario Pacchioli ei hosp tier ils concerts d'unviern e da Daniev per la Filharmonia da combra dil Grischun.

5-1-2018

Glion baselgia clautrala, 20.00

Mario Pacchioli ei hosp tier ils concerts d'unviern e da Daniev per la Filharmonia da combra dil Grischun.

25-5-2018

Friburg Equilibre, 20.00

Mario Pacchioli Filharmonia da combra Grischun La «Chanson de Fribourg»

26-5-2018

Cuera Teater dil marcau 19.30

Mario Pacchioli Filharmonia da combra dil Grischun «La Chanson de Fribourg»